

Resultaten rekenmodel

Basisinkomen

Datum: 17 november 2016
Versie: 2.1
Belanghebbende: Stichting Basisinkomen 2018
Auteur: Arjen Jansons, ambassadeur basisinkomen 2018
Projectnummer: RE0000
Rapportnummer: BI0001/1

Samenvatting

In de inleiding worden 7 problemen benoemd, waar de politiek vandaag de dag mee worstelt en waarvoor het basisinkomen een oplossing vormt: werkloosheid, armoede, complex belastingstelsel, gebrek aan ruimte voor mantelzorg en vrijwilligerswerk, inkomensverzekering ZZP-ers, AOW-leeftijd en hoge kosten controlerende instanties.

Voor de volgende varianten is de hoogte van het basisinkomen bepaald:

- A. Lage drempel zonder belastingverhoging en zonder bezuinigingen: €750 per maand;
- B. Hoog basisinkomen met beperkte belasting verhoging: €1000 per maand;
- C. Hoog basisinkomen met beperkte belasting verhoging en bezuinigingen €1100 per maand.

In het hier gepresenteerde rekenmodel zijn de bedragen voor het basisinkomen onderbouwd. De kostenkant van het basisinkomen wordt gedekt uit: bijstand, WW, AOW, toeslagen, arbeidsongeschiktheid en toezicht c.q. belastingverhoging (B,C) en bezuinigingen (C).

De uitkering van het basisinkomen wordt verrekend met de belastingen als een negatieve belastingaanslag "de verlichtingsaanslag". Hogere inkomens blijven hetzelfde totaalbedrag aan inkomstenbelasting betalen en gaan er dus noch op vooruit noch op achteruit. Dit laatste is in dit rapport onderbouwd met cijfers.

In dit rapport heeft een update plaatsgevonden, waarbij ook een inkomensafhankelijke gemiddelde heffingskorting per is verwerkt. Dit leidt tot een geschatte inkomensverdeling met relatief meer hogere inkomens, die beter past bij de werkelijkheid. De verfijning van het model bleek een gunstig effect te hebben op het basisinkomen t.o.v. eerdere resultaten:

- Verlaging van de leeftijd van 22 jaar naar 18;
- € 43 extra beschikbaar per maand voor het basisinkomen.

1. Inleiding

Het basisinkomen is een oplossing voor veel problemen, waar de politiek vandaag de dag mee worstelt:

1. Hoge **werkloosheid**: De huidige cultuur ademt de sfeer van “iedereen aan het betaalde werk” en dat zoveel mogelijk afdwingen via ons belastingsysteem. Maar ondertussen verdwijnen er steeds meer banen door automatisering, robotisering en bezuinigingen. We moeten accepteren dat er niet voor iedereen werk is. Deze categorie verdient een basisinkomen en telt niet mee in de werkloosheidscijfers.
2. **Armoede** aan de onderkant van de samenleving. Na invoering van een basisinkomen is armoede door een inkomensoorzaak in één klap verdwenen. Ondank het feit dat de financiële crisis zogenaamd voorbij is, neemt de armoede onder de bevolking nog steeds toe. Armoede is een onrecht.
3. **Complex belastingstelsel**. Te betalen belastingen worden gecompenseerd door een complex stelsel van toeslagen (o.a. huurtoeslag, zorgtoeslag) en kwijtscheldingen (OZB). Inkomenspolitiek met toeslagen en kwijtscheldingen bestaat niet meer in een systeem met een reëel basisinkomen.
4. Mensen hebben nauwelijks **ruimte voor mantelzorg en vrijwilligerswerk**. Een basisinkomen biedt volop ruimte voor mantelzorg en vrijwilligerswerk.
5. ZP-ers die onvoldoende verzekerd zijn tegen ziekte en die een gebrek aan opdrachten hebben. Een basisinkomen is de **basisverzekering** voor zelfstandigen. **ZP-ers** die meer willen, kunnen zich particulier bijverzekeren
6. Het verhogen van de **AOW-leeftijd**, een impopulaire bezuinigingsactie, is niet meer nodig. Indien nodig kan het basisinkomen leeftijdsafhankelijk worden ingevoerd.
7. De **hoge kosten** van instanties, die uitkeringsgerechtigden moeten **controleren**, vervallen. Tegenover kleine overtredingen staan torenhoge sancties, bijvoorbeeld als de uitkeringsgerechtigde het verkopen van een huisdier niet meldt. Dit alles geeft stress, maakt mensen afhankelijk en kan leiden tot machtsmisbruik, discussie over de interpretatie van regels, etc.

De discussie over het basisinkomen spitst zich toe op de betaalbaarheid ervan. Veel mensen zijn wel voor een basisinkomen, maar denken dat het niet betaalbaar is. De discussie moet dan gaan over het toegepaste rekenmodel basisinkomen, over de uitgangspunten, de methode en de resultaten. In dit rapport wordt een aanzet gegeven voor een rekenmodel basisinkomen. Het is uitdagend bedoeld: wie het beter weet mag het zeggen. Het model kan dienen als basis voor verdere actualisatie. Het wil dienstbaar zijn aan de discussie over het basisinkomen. Een gedragen model komt de kwaliteit van de discussie ten goede.

In dit rapport worden twee varianten gepresenteerd en doorgerekend:

1. Niemand gaat er op achteruit: de inkomstenbelasting ook voor hogere inkomens verandert niet (variant “Lage drempel”);
2. Een hoger basisinkomen door (variant “Hoog BI”):
 - a. bezuiniging op overdaad bij de overheid en/of in de zorg;
 - b. enkele belastingen te wijzigen en in te voeren.

Dit rapport is een update van een eerdere versie. In de huidige versie zijn de effecten van heffingskortingen meegenomen.

2. Uitgangspunten in de berekening

De meest uitgebreide gegevens, waarover ik kon beschikken betreffen het jaar 2012. Het idee is dat het basisinkomen een negatieve belasting is voor de belastingschijven aan de onderkant van het salarisgebouw. Deze negatieve belasting geldt voor iedereen vanaf een bepaalde leeftijd. Politieke sturing van het basisinkomen is mogelijk door de leeftijd bij te stellen waarop het basisinkomen ingaat en de hoogte ervan. Een leeftijdsafhankelijk basisinkomen geeft politieke bijstuurmogelijkheden.

2.1 Verdeling van de populatie

In tabel 2.1.1 is de verdeling van de populatie, een categorisering van de inwoners in Nederland, gegeven. Hierbij is gebruik gemaakt van CBS gegevens. Soms kan er sprake zijn van overlap: iemand heeft een arbeidsinkomen en ontvangt AOW of een pensioen. Omrekening vindt dan plaats naar voltijd, bijvoorbeeld: 2 personen ontvangen een inkomen bestaande uit 50% pensioengeld en hebben een parttime arbeidsinkomen van 50%. Omgerekend betekent dit dat 1 persoon 100% pensioen ontvangt en 1 persoon 100% arbeidsinkomen.

Categorie	Aantal personen
Arbeidsinkomen	6.750.000
AOW-ers	2.800.000
Eigen pensioen	530.000
Bijstandsgerechtigden	330.000
Werklozen	620.000
Arbeidsongeschikt	760.000
Overig (student, thuiswonend,..)	1.320.000
Subtotaal boven de 18 jaar	13.110.000
Onder de 18 jaar	3.660.000
Totaal Nederland	16.770.000

Tabel 2.1.1 Verdeling van de inwoners van Nederland op basis van type inkomen

2.2 Model inkomstenbelasting bestaande situatie

Op basis van de gegevens van 2012 is een model gemaakt, dat de opbrengst van de inkomstenbelasting bepaalt inclusief de premies volksverzekering en inclusief de heffingskorting. De personen zijn verdeeld over inkomenscategorieën. Per inkomenscategorie is de belastingopbrengst bepaald. Uitgangspunt zijn de geldende belastingschijven. Daarbij moet de verdeling van de personen over de inkomenscategorieën realistisch zijn en de som van de ontvangsten aan inkomstenbelasting dient overeen te komen met het totale ontvangen bedrag in 2012 (90 miljard €). Het resultaat van dit ijkingsproces staat in tabel 2.2.1.: Model ontvangsten inkomstenbelasting en premie volksverzekering afhankelijk van het belastbaar inkomen en de inkomensverdeling van personen.

Per inkomen is de gemiddelde waarde van de heffingskorting geschat. De belangrijkste soorten zijn meegenomen: algemene heffingskorting, arbeidskorting, alleenstaande ouderkorting en de combinatiekorting.

Inkomens- categorie [€ per jaar]	Personen x1000	Gemiddelde heffings- korting	Belasting per persoon per jaar [€]	Belasting- Ontvangsten [miljoen €/jaar]	Belasting [%]
0	3071	-1607	-1607	-4935	
5000	1000	-2613	-763	-763	-15,3
10000	800	-2868	832	666	8,3
15000	800	-3645	1905	1524	12,7
20000	800	-4389	3029	2423	15,1
25000	1000	-4687	4831	4831	19,3
30000	1200	-4860	6758	8109	22,5
35000	1277	-4940	8778	11209	25,1
40000	700	-4940	10878	7614	27,2
45000	600	-4940	12978	7787	28,8
50000	500	-4887	15131	7565	30,3
55000	495	-4871	17247	8537	31,4
60000	127	-4871	19694	2501	32,8
65000	80	-4871	22294	1783	34,3
70000	70	-4871	24894	1743	35,6
75000	60	-4871	27494	1650	36,7
80000	50	-4871	30094	1505	37,6
85000	50	-4871	32694	1635	38,5
90000	60	-4871	35294	2118	39,2
95000	69	-4871	37894	2615	39,9
100000	94	-4871	40494	3806	40,5
150000	103	-4871	66494	6849	44,3
200000	100	-4871	92494	9249	46,2
Totaal	13106			90020	

Tabel 2.2.1 Model ontvangsten inkomstenbelasting en premie volksverzekering

2.3 Overige uitgangspunten

Het aantal gewerkte uren daalt met 5,3 procent zo lezen we in een artikel van Elsevier[1] bij de invoering van een basisinkomen. Niet genoemd wordt dat de drempel van niet werken naar werken veel lager wordt bij de invoering van een basisinkomen, omdat als iemand gaat werken de toeslagen verminderen en vrijstellingen vervallen. Nu worden mensen met een uitkering gekort als ze enkele uren in de week gaan werken. In deze studie gaan we ervan uit dat beide effecten elkaar compenseren.

3. Resultaten van de berekeningen

In tabel 3.1 staan de resultaten voor de variant “Lage drempel”. In de variant “Lage drempel” gaat niemand erop achteruit. Te zien is dat het gemiddelde belastingpercentage onder het bestaande belastingpercentage blijft. In het rekenvoorbeeld bedraagt het basisinkomen netto €9000 per persoon per jaar (€750 netto per maand).

Inkomens-Categorie [€ per jaar]	Inkomen Incl. basis-inkomen	Personen x1000	Belasting per persoon per jaar [€]	Belasting-Ontvangsten [miljoen €/jaar]	Belasting [%]	Belasting Huidig [%]
0	9000	3071	-9000	-27639		
5000	14000	1000	-7500	-7500	-150,0	-15,3
10000	19000	800	-5480	-4384	-54,8	8,3
15000	24000	800	-3330	-2664	-22,2	12,7
20000	29000	800	-1180	-944	-5,9	15,1
25000	34000	1000	970	970	3,9	19,3
30000	39000	1200	3120	3744	10,4	22,5
35000	44000	1277	5270	6730	15,1	25,1
40000	49000	700	7420	5194	18,6	27,2
45000	54000	600	9570	5742	21,3	28,8
50000	59000	500	11967	5983	23,9	30,3
55000	64000	495	14617	7235	26,6	31,4
60000	69000	127	17267	2193	28,8	32,8
65000	74000	80	19917	1593	30,6	34,3
70000	79000	70	22567	1580	32,2	35,6
75000	84000	60	25217	1513	33,6	36,7
80000	89000	50	27867	1393	34,8	37,6
85000	94000	50	30517	1526	35,9	38,5
90000	99000	60	33167	1990	36,9	39,2
95000	104000	69	35817	2471	37,7	39,9
100000	109000	94	38467	3616	38,5	40,5
150000	159000	103	64967	6692	43,3	44,3
200000	209000	100	91467	9147	45,7	46,2
Totaal		13106		26181		

Tabel 3.1 Resultaten variant “Lage drempel”

Omdat het basisinkomen wordt opgevoerd als een negatieve waarde van de inkomstenbelasting (incl. premies), dalen de totale opbrengsten van de inkomstenbelasting sterk. Dit tekort ter grootte van €63,839 miljoen wordt gefinancierd uit de vervallen uitgaven voor: bijstand, AOW, WW, toeslagen, WAO en vervallen toezicht. De vervallen uitgaven staan in tabel 3.2.

	Bedrag per jaar [mia €]
AOW	33,7
Toeslagen	6,9
Bijstand	3,9
WW	7,1
Arbeidsongeschiktheid	11,9
Toezicht	7,0
Totaal	70,5

Tabel 3.2 Vervallen uitgaven

Het vervallen WW bedrag is lager dan de werkelijke waarde in 2012 (€ 11,5 miljard), omdat hogere inkomens recht hebben op een hogere WW.

Het verschil tussen de verminderde belastinginkomsten en de vervallen uitgaven bedraagt 6,7 miljard euro. Dit bedrag kan worden gebruikt voor tegenvallers in de geschatte opbrengsten of voor een hoger basisinkomen. De verhoging wordt geschat op 43 € per maand. Het basisinkomen is dan € 793 per maand (afgerond ca. 800 € per maand).

Variant "Hoog BI"

Een hoger basisinkomen kan worden bereikt door:

- Wijzigingen in het belastingstelsel;
- Bezuinigingen bij de overheid en overige publieke financiën.

In tabel 3.3 staan maatregelen, die voor extra belastingopbrengsten zorgen. Deze maatregelen zijn overgenomen uit het rekenmodel, wat staat op de website Basisinkomen2018.

	Bedrag per jaar [mio €]
Vernieuwde vereenvoudigde vermogensbelasting	5.000
Accijnzen en BTW op kerosine	1.950
Eén vast BTW tarief (20%)	12.692
Afschaffing vrijstelling BTW	4.626
Vennootschapsbelasting 30%	3.562
TOBIN taks op financiële transacties	5.000
Extra milieubelasting (o.a. CO2/energie)	2.500
Totaal	35.330

Tabel 3.3 Belastingmaatregelen

Het aantal personen van 18 jaar en ouder met een BI bedraagt: 13.110.000

Daarmee is € 2695 per persoon per jaar extra beschikbaar voor het basisinkomen. Afgerond op €3000 leidt dit tot een basisinkomen van €12.000 per jaar (€1000 per maand).

Op dit moment bestaan een aantal lekken in ons financiële systeem. De belangrijkste traceerbare lekken zijn: de zorgsector, bankwezen, vastgoed bij de overheid en re-integratie.

Bankensector

Banken hebben een staatsgarantie op het moment dat leningen niet terugbetaald worden. Banken betalen daardoor minder rente aan geldverschaffers vergeleken met overige kredietverstrekkers. "De vier grootste Nederlandse banken ontvangen zo jaarlijks een verborgen subsidie van 4 tot 12 miljard euro". Dit is een citaat uit het AD d.d. 23 november 2012. De uitspraak is gebaseerd op een onderzoek van de Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO). Het renteverschil komt toe aan de staat, die immers voor de garantie zorgt. Hiervoor voeren we een gemiddeld bedrag van 8 miljard euro op.

Zorgsector

Het is algemeen bekend, dat de zorgkosten de laatste 15 jaar dramatisch gestegen zijn, nadat de marktwerking is ingevoerd door staatssecretaris Hoogervorst. Een besparing van 10% levert al een bedrag op van ca. 8 miljard per jaar, die beter besteed kan worden aan een basisinkomen, waar iedereen van profiteert. Bovendien kan een basisinkomen veel mensen van stress verlossen en levert derhalve een goede bijdrage aan de gezondheid van mensen. Stress treedt op als

gevolg van inkomensonzekerheid bij werkloosheid, armoede en bij kleine zelfstandigen met een onzekere orderportefeuille (ZZP-ers)

Vastgoed bij de overheid

Overheidsgebouwen zijn bepaald niet de soberste gebouwen in Nederland. Wij schatten dat er 20% op overheidsgebouwen bespaard kan worden, wanneer ze minder lux worden uitgevoerd. Daarnaast is er veel leegstand van overheidsgebouwen, o.a. omdat werkplekken mobieler zijn geworden. Een betere behoefteplanning kan tot een besparing van 15% (huidige leegstandspercentage) leiden. Bij een investeringsrate van 4 miljard euro per jaar kan met de genoemde maatregelen afgerond 1,5 miljard per jaar worden bespaard.

Re-integratie

Citaat uit het AD van 10 september 2012: “Meer dan 10 miljard euro heeft de overheid de afgelopen zeven jaar geïnvesteerd in particuliere re-integratiebureaus”. Een SP kamerlid ageert: “De effectiviteit van al die bureaus, waarvan een aantal zijn zakken goed heeft gevuld, is totaal onbewezen”. Uit het voorgaande leiden we een potentiële besparing van ca. 1,5 miljard euro per jaar af.

In tabel 3.4 is een schatting van mogelijke besparingen in de genoemde sectoren (afgeronde waarden).

	Bedrag per jaar [mio €]
Bankensector	8.000
Zorgsector	8.000
Re-integratie	1.500
Vastgoed overheid	1.500
Totaal	19.000

Tabel 3.4 Besparingspotentieel publieke financiën

Het besparingspotentieel publieke financiën resulteert in een bedrag van €1449 per persoon per jaar dat extra beschikbaar is voor het basisinkomen. Afgerond op €1500 leidt dit tot een basisinkomen van €10.500 per jaar (afgerond op €900 per maand).

Indien zowel de belastingmaatregelen als de besparing publieke financiën worden doorgevoerd, dan kan het basisinkomen verhoogd worden naar €13.500 per jaar (€1100 per maand). Deze variant duiden we aan met “Hoog BI”.

4. Conclusies

Het hier gepresenteerde rekenmodel basisinkomen onderbouwt dat een basisinkomen van 9000 tot 13.500 euro per jaar mogelijk is (€750 tot €1100 per maand).

Bijverzekeren

Het basisinkomen fungeert als een basis inkomensverzekering. De huidige WW is veelal hoger dan het basisinkomen. Met name de hogere inkomens zullen zich moeten bijverzekeren als ze zonder werk komen, ziek worden of arbeidsongeschikt worden. Bedrijven kunnen hun medewerkers via de cao collectief bijverzekeren. Wie meer wil dan het basisinkomen, kan zich op de particuliere markt bijverzekeringen.

Nieuwkomers

Evenals de huidige bijstand kan het basisinkomen een aanzuigende werking hebben op economische vluchtelingen. Een gereduceerd basisinkomen of een ingroeiperiode (bijvoorbeeld 10 jaar) is hier op zijn plaats. Dergelijke regels gelden thans ook al voor de AOW. Extra bijstand voor nieuwkomers zou m.i. niet door de staat moeten worden aangevuld, maar veeleer door bijvoorbeeld vluchtelingenorganisaties en kerkelijke diaconieën. Bovendien bevordert deze werkwijze de integratie.

Invoeringsscenario's

Waarschijnlijk durft geen enkele politicus het aan om het basisinkomen in één klap in te voeren. Daarom is het van belang om het geleidelijk in te voeren. Michiel van Hasselt bespreekt verschillende invoeringsscenario's van het basisinkomen [2]. Invoering in stappen van € 200 per persoon per maand spreekt me het meest aan. Zo wordt in het eerste jaar €200 per maand basisinkomen uitgewisseld met € 200 bijstand/WW/AOW/Arbeidsongeschiktheidsuitkering/.. Na evaluatie wordt het volgende jaar dit bedrag verhoogd naar € 400 per maand totdat het gewenste basisinkomen bereikt is.

Referenties

- [1] Artikel in Elsevier 6 juni 2015, Michiel Dijkstra
- [2] Doe wel, basisinkomen.nl, Michiel van Hasselt, 2016